

Türelmetlenség

Jurij Trifonov történeti regénye a *Narodnaja volja* hőseiről — akiket Lenin az orosz forradalmárok második nemzedékének nevezett (a történelemben utat nyitó nemesi forradalmárok: a dekabristák után) — folytatásokban jelent meg 1973 elején a *Novij mir* című moszkvai folyóiratban. A regényt azóta több nyelvre lefordították. A könyv sikere, szovjetunióbeli és külföldi visszhangja szinte-szinte bizonyossággal jelzi, hogy olyan mű született — középpontjában Sztyepan Zseljabov és Szofja Perovszkaja alakjával — a múlttól, ez esetben a forradalmi múltt immár évszázada mögöttünk maradt eseményeiről, amely mint műalkotás és mint filozófiai meditáció a legközvetlenebbül szól a jelenhez.

Trifonovnak sikerült az orosz történeti regény felállítására magas mércét elérnie, s egyben ezt a műfajt, amelynek annyian és olyan nyomós érvekkel keltették halálhírét, legnagyobb hagyományainak teljes tiszteletben tartásával formájában és mondanivalóiban megújítania, huszadik századivá tennie.

Ennek az elliptikusan tömör regénynek nagy formai és eszmei gazdagságát aligha érzékelteti az a viszonylag rövid szöveg — részlet a zárófejezetekből —, amellyel az olvasó az itt következő lapokon megismerkedhet. De bizonyára alkalmas arra, hogy egy nagy jelentőségű alkotás keletkezésére figyelmeztessen, és jó előre felkeltse az érdeklődést e regény fordítása iránt, amely remélhetőleg nálunk sem késik soká.

M. I.

A lakás, amelyet Vera és Iszajev bérelt a Végrehajtó Bizottság ülései számára, a Voznyeszenszk sugárúton volt. Három nagy, kényelmetlen, mindig hideg szoba, kevés bútor, rossz kályhák; különösen hideg volt azon az estén — kint az utcán dermesztő fagy uralkodott —, amikor dértől boritva megérkezett Iszajev, és furcsa mosollyal egy összecsavart papírlapot mutatott az asztal körül ülőknek: — Mit gondolnak, uraim, kitől érkezett levél?

Eppen komor, nem túlságosan vigasztaló beszélgetés folyt a felkelés-kísérletek lehetőségéről, és senkinek sem volt kedve más témához, így nem reagáltak Iszajev különben sem világos célzására. Csak Andrej kérdezte mogorván:

— Kitől?

— Nyecsajevától — mondta nyugodtan Iszajev, és letette a papírt az asztalra. — A Péter-Pál erődből.

— Nyecsajevától? Micsoda bolondság? Hát életben van? Róla van szó? Szergej Gennagyijevics? Aki olyan vihart váltott ki? Akit Hercen, Bakunyin, Ogarev, Marx ismert? Akit elátkoztak? Aki monstrum volt, szörnyeteg, a cár első számú ellensége? És aki, miután húsz évi kényszermunkára ítélték, nyomtalanul eltűnt nyolc évvel ezelőtt az ismeretlenségben, a kazamaták mélyén?

— Igen, uraim, Nyecsajev az Alekszejev-bástyában van. Él, nem törték meg, harcol, tele grandiózus tervekkel, és üdvözlét küldi a Végrehajtó Bizottságnak. Novemberig a bástyában Nyecsajeven kívül csak egyetlen fogoly volt, egy titokzatos, bomlott agyú elítélt, de novemberben ebbe a bástyába zárták Leon Mirszkijt, majd Sztyepan Sirajevet, akivel Nyecsajevnek sikerült kapcsolatot teremtenie. Sztyepan egy Nyecsajev hatása alatt álló katonával elküldte a Végrehajtó Bizottsághoz intézett levelet gimnáziumi barátja, Dubrovin címére. Jevgenij Dubrovint, a medikus hallgatót Andrej jól ismerte a munkás-körökből. Dubrovint pedig átadta Nyecsajev levelét Iszajevnek, aki kollégája volt, az Orvosi-Sebészeti Akadémián. Ezen az úton jutott el a levél ide.

A levél meghökkentő volt nyíltságával és tárgyilagos hangjával. Nyecsajev azt kérte, pontosabban, nem kérte, és nem is követelte, hanem javasolta a Bizottságnak, hogy intézkedjék kiszabadításáról. Nem volt benne egyetlen fölösleges szó, semmi ömlengés, érzélgés, hangos frázis, megbánás, öngizolás, célzás a múlt-ra. Lehetséges, hogy nem sejtette, milyen gyűlöletes lett neve a fiatalok körében. Igaz, hogy tíz év telt el az első pör óta, amikor még nem ő maga, hanem a nye-